

Υπόθεση T-322/01

Roquette Frères SA

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

«Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Γλυκονικό νάτριο — Άρθρο 81 ΕΚ — Πρόστιμο — Άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 — Κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων — Ανακοίνωση περί συνεργασίας — Αρχή της αναλογικότητας — Ίση μεταχείριση — Αρχή ne bis in idem»

Απόφαση του Πρωτοδικείου (τρίτο τμήμα) της 27ης Σεπτεμβρίου 2006 . . . II - 3145

Περίληψη της απόφασεως

1. *Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Πραγματικός αντίκτυπος στην αγορά*
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2· ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 1 Α, εδ. 1)

2. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15)
3. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Σοβαρότητα της παραβάσεως
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2' ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής)
4. Ανταγωνισμός — Συμπράξεις — Προσβολή του ανταγωνισμού — Κριτήρια εκτιμήσεως
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ)
5. Διαδικασία — Εισαγωγικό δικόγραφο — Τυπικά στοιχεία
(Κανονισμός Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, άρθρο 4 § 1, στοιχείο γ')
6. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2' ανακοίνωση 96/C 207/04 της Επιτροπής)
7. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Μη επιβολή προστίμου ή μείωσή του ως αντάλλαγμα της συνεργασίας της εμπλεκόμενης επιχείρησης
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2' ανακοίνωση 96/C 207/04 της Επιτροπής, τίτλοι Β, στοιχείο β', και Γ)
8. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Κοινωνικές κυρώσεις και κυρώσεις επιβαλλόμενες εντός κράτους μέλους ή εντός τρίτου κράτους λόγω παραβάσεως του εθνικού δικαίου του ανταγωνισμού
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15)
9. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Κύκλος εργασιών της επιχειρήσεως που διέπραξε την παράβαση
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου)
10. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2' ανακοίνωση 98/C 9/03 της Επιτροπής, σημείο 1 Α)

11. Διαδικασία — Αίτημα επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας
(Κανονισμός Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, άρθρο 62)

12. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Εξουσία εκτιμήσεως της Επιτροπής — Αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας του Πρωτοδικείου
(Άρθρο 229 ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 17)

1. Σύμφωνα με το σημείο 1 Α, πρώτο εδάφιο, των κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, κατά τον υπολογισμό του προστίμου με βάση τη σοβαρότητα της παραβάσεως η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη, μεταξύ άλλων, τον πραγματικό αντίκτυπο της παραβάσεως επί της αγοράς, εφόσον αυτός είναι δυνατόν να εκτιμηθεί. Ο εν λόγω μετρήσιμος αντίκτυπος πρέπει να θεωρείται ότι έχει επαρκώς αποδειχθεί αν η Επιτροπή είναι σε θέση να παράσχει συγκεκριμένες και αξιόπιστες ενδείξεις από τις οποίες να προκύπτει, με εύλογη πιθανότητα, ότι η σύμπραξη είχε αντίκτυπο στην αγορά.

Πράγματι, η εξέταση του αντικτύπου μιας συμπράξεως στην αγορά συνεπάγεται κατ' ανάγκην τη χρησιμοποίηση υποθέσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή πρέπει κυρίως να εξετάσει ποια θα ήταν η τιμή του επίμαχου προϊόντος αν δεν υπήρχε η σύμπραξη. Κατά την εξέταση όμως των αιτιών της πραγματικής εξελίξεως των τιμών, είναι παρακινδυνευμένο να γίνονται υποθέ-

σεις σχετικά με την αντίστοιχη επίδραση καθεμιάς από τις αιτίες αυτές. Πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το αντικειμενικό γεγονός ότι, λόγω της συμπράξεως σχετικά με τις τιμές, τα μέρη παραιτήθηκαν ακριβώς από την ελευθερία τους να ανταγωνίζονται στον τομέα των τιμών. Έτσι, η αξιολόγηση της επιρροής παραγόντων άλλων πέραν αυτής της εκούσιας αποχής των μερών της συμπράξεως στηρίζεται αναγκαστικά σε πιθανότητες που είναι εύλογες, αλλά οι οποίες δεν μπορούν να εκφραστούν ποσοτικά με ακρίβεια.

Επομένως, δεν μπορεί να προσάπτεται στην Επιτροπή ότι στηρίχθηκε στον πραγματικό αντίκτυπο μιας συμπράξεως στην αγορά με σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού, όπως είναι μια σύμπραξη σχετικά με τιμές ή με ποσοστώσεις, χωρίς να εκφράσει ποσοτικά τον αντίκτυπο αυτό ή να παράσχει αριθμητικά στοιχεία, καθόσον άλλως θα έχανε την πρακτική του αποτελεσματικότητα το κριτήριο του σημείου 1 Α, πρώτο εδάφιο.

(βλ. σκέψεις 71-75)

2. Στον τομέα της καταστολής των απαγορευμένων συμπράξεων, η ουσιαστική συμπεριφορά που μια επιχείρηση υποστηρίζει ότι επέδειξε δεν έχει σημασία για την εκτίμηση των συνεπειών της συμπράξεως στην αγορά, δεδομένου ότι τα αποτελέσματα που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη είναι εκείνα που προκύπτουν από την όλη παραβάση στην οποία αυτή μετέσχε.

Ομοίως, οι συνέπειες μιας συμπράξεως δεν αποτελούν οπωσδήποτε συνάρτηση της διάρκειάς της. Έτσι, δεν μπορεί να αποκλειστεί ότι, όταν τα αποτελέσματα μιας συμπράξεως είναι ανύπαρκτα μεν κατά τη διάρκεια μιας μακράς περιόδου αλλά καταστροφικά κατά τη διάρκεια μιας βραχείας περιόδου, το όλο αποτέλεσμα της συμπράξεως αυτής είναι εξίσου σημαντικό με εκείνο μιας συμπράξεως που παρήγαγε κάποια αποτελέσματα καθ' όλη τη σχετική περίοδο. Κατά συνέπεια, η ανυπαρξία αποτελεσμάτων ή τα περιορισμένα αποτελέσματα της συμπράξεως κατά τη διάρκεια ορισμένων περιόδων, έστω και αν αποδεικνύεται κάτι τέτοιο, δεν αποτελούν στοιχεία που να βεβαιώνουν οπωσδήποτε ότι αυτή είχε λιγότερες συνέπειες έναντι εκείνων που θα είχε μια σύμπραξη παράγουσα τα αποτελέσματά της όλο το σχετικό χρονικό διάστημα.

(βλ. σκέψεις 89-90, 121, 128, 141, 179)

3. Δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, το ύψος του προστίμου προσδιορίζεται βάσει της σοβαρότητας της παραβάσεως και της διάρκειάς της. Επιπλέον, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται

κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του Κοινοβουλίου 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, η Επιτροπή καθορίζει το αρχικό ποσό του προστίμου σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα της παραβάσεως, λαμβάνοντας υπόψη την ίδια τη φύση της παραβάσεως, τον πραγματικό αντίκτυπο της στην αγορά και την έκταση της γεωγραφικής αγοράς.

Το νομικό αυτό πλαίσιο, επομένως, δεν επιβάλλει ρητά στην Επιτροπή να λαμβάνει υπόψη το περιορισμένο μέγεθος της αγοράς του οικείου προϊόντος, την αξία του και την ισχύ των αγοραστών.

Εντούτοις, για να εκτιμήσει τη σοβαρότητα μιας παραβάσεως, η Επιτροπή πρέπει να λαμβάνει υπόψη ένα μεγάλο αριθμό στοιχείων, ο χαρακτήρας και η σημασία των οποίων ποικίλλουν ανάλογα με τη μορφή της επίδικης παραβάσεως και των ειδικών περιστάσεων της συγκεκριμένης παραβάσεως. Μεταξύ των στοιχείων που δηλώνουν τη σοβαρότητα μιας παραβάσεως δεν μπορεί να αποκλείεται να περιλαμβάνονται, ανάλογα με την περίπτωση, η αξία του προϊόντος που αποτελεί το αντικείμενο της παραβάσεως, το μέγεθος της αγοράς του οικείου προϊόντος και η ισχύς των αγοραστών.

Κατά συνέπεια, ναι μεν το μέγεθος της αγοράς, η αξία του προϊόντος και η

ισχύς των αγοραστών μπορούν να αποτελούν στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για να αποδειχθεί η σοβαρότητα της παραβάσεως, όμως η σημασία τους ποικίλλει σε συνάρτηση με τις ιδιαίτερες περιστάσεις της οικείας παραβάσεως.

(βλ. σκέψεις 147-150)

4. Στο πλαίσιο της εξετάσεως της εφαρμογής του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ σε συμφωνία ή σε εναρμονισμένη πρακτική, είναι περιττό να λαμβάνονται υπόψη τα συγκεκριμένα αποτελέσματα μιας συμφωνίας όταν προκύπτει ότι αυτή αποσκοπεί στον περιορισμό, την κατάργηση ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς.

(βλ. σκέψη 201)

5. Δυνάμει του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχεία γ' και δ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, το δικόγραφο της προσφυγής πρέπει να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, συνοπτική έκθεση των ισχυρισμών των οποίων γίνεται επίκληση. Επιπλέον, ανεξάρτητα από κάθε ζήτημα ορολογίας, η έκθεση αυτή πρέπει να είναι αρκούντως σαφής και ακριβής ώστε να καθίσταται δυνατό στον καθού να προετοιμάσει την άμυνα του και στο Πρωτοδικείο να αποφανθεί επί της προσφυγής, ενδεχομένως χωρίς να χρειαστεί άλλες πληροφορίες. Πράγ-

ματι, για να είναι παραδεκτή μια προσφυγή επιβάλλεται τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία επί των οποίων αυτή στηρίζεται να προκύπτουν, τουλάχιστον συνοπτικώς, αλλά κατά τρόπο λογικό και κατανοητό, από το κείμενο του δικογράφου, τούτο δε προκειμένου να εξασφαλιστεί η ασφάλεια δικαίου και η ορθή απονομή της Δικαιοσύνης.

Συναφώς, δεν εναπόκειται στο Πρωτοδικείο να αναζητεί από το σύνολο των στοιχείων των οποίων γίνεται επίκληση προς στήριξη ενός πρώτου λόγου αν τα στοιχεία αυτά μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν προς στήριξη ενός δευτέρου λόγου. Το γεγονός ότι η Επιτροπή, παρά την κατάφωρη ασάφεια ενός λόγου, κατέβαλε ιδιαίτερη προσπάθεια να προσδιορίσει ενδεχόμενα επιχειρήματα της προσφεύγουσας που προβλήθηκαν στο πλαίσιο της επιχειρηματολογίας της σχετικά με τον πρώτο λόγο και μπορούν ενδεχομένως να ληφθούν εκ νέου υπόψη προς στήριξη του δευτέρου λόγου, καθώς και να απαντήσει σ' αυτά στο πλαίσιο αυτό, δεν επηρεάζει το ως άνω συμπέρασμα. Πράγματι, η θέση αυτή της Επιτροπής αποτελεί απλώς μια υπόθεση όσον αφορά το ακριβές περιεχόμενο του λόγου που προβάλλει ο προσφεύγων διάδικος. Δεν καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό με ββαιότητα του ακριβούς περιεχομένου του δευτέρου λόγου.

(βλ. σκέψεις 208-209)

6. Η ανακοίνωση σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περι-

πτώσεις συμπράξεων εντάσσεται στην άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως της Επιτροπής και επιφέρει απλώς έναν αυτοπεριορισμό των εξουσιών της Επιτροπής τηρουμένης της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως. Η ανακοίνωση αυτή δημιούργησε δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στην οποία στηρίζονται οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να ενημερώσουν την Επιτροπή περί της υπάρξεως κάποιας συμπράξεως. Επομένως, λαμβανομένης υπόψη της τηρήσεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης που έχουν βάσει της ανακοινώσεως αυτής οι επιχειρήσεις οι οποίες επιθυμούν να συνεργαστούν με την Επιτροπή, η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να την ακολουθεί, στο πλαίσιο του προσδιορισμού του ύψους του επιβλητέου σε επιχείρηση προστίμου, προκειμένου για την εκτίμηση της συνεργασίας της επιχείρησεως αυτής.

μογήν του τίτλου Γ της ανακοινώσεως σχετικά με τη μη επιβολή ή τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων, η ανακοίνωση αυτή απαιτεί, στον τίτλο Β, στον οποίο παραπέμπει ο τίτλος Γ, στοιχείο β', η επιχείρηση αυτή να είναι η πρώτη που προσκομίζει στοιχεία καθοριστικά για την απόδειξη της ύπαρξης της σύμπραξης. Για την πλήρωση της προϋποθέσεως αυτής η ανακοίνωση δεν προβλέπει ότι η επιχείρηση που καταγγέλλει μυστική σύμπραξη στην Επιτροπή πρέπει να της παρέχει το σύνολο των καθοριστικής σημασίας στοιχείων για τη σύνταξη ανακοινώσεως αιτιάσεων ή, ακόμη λιγότερο, για την έκδοση αποφάσεως διαπιστώνουσας την παράβαση.

(βλ. σκέψεις 237-239)

Συναφώς, ούτε ένα σχέδιο νέας ανακοινώσεως, έστω και αν το κείμενο αυτό δημοσιεύεται πριν από την έκδοση αποφάσεως επιβάλλουσας πρόστιμο λόγω παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού, ούτε μια νέα ανακοίνωση που δημοσιεύεται μετά την έκδοση μιας τέτοιας αποφάσεως μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα τον αυτοπεριορισμό της Επιτροπής όσον αφορά την άσκηση της εξουσίας εκτιμήσεως της στην περίπτωση αυτή.

(βλ. σκέψεις 223-224)

7. Για να χορηγηθεί σε επιχείρηση σημαντική μείωση του προστίμου κατ' εφάρ-

8. Η αρχή *ne bis in idem* απαγορεύει την επιβολή πλειόνων κυρώσεων στο ίδιο πρόσωπο για την ίδια παράνομη συμπεριφορά προς προστασία του ιδίου εννόμου αγαθού. Η εφαρμογή της αρχής αυτής εξαρτάται από την τριπλή προϋπόθεση της ταυτότητας των πραγματικών περιστατικών, της ταυτότητας του παραβάτη και της ταυτότητας του προστατευομένου εννόμου συμφέροντος.

Έτσι, μια επιχείρηση μπορεί βάσιμως να αποτελεί το αντικείμενο δύο παράλληλων διαδικασιών για την ίδια παράνομη συμπεριφορά και, επομένως, μπορεί να

της επιβληθεί διπλή κύρωση, μία από την αρμόδια αρχή του ενδιαφερομένου κράτους μέλους και άλλη από την κοινοτική αρχή, καθόσον οι εν λόγω διαδικασίες εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς και δεν υψίσταται ταυτότητα μεταξύ των κανόνων που παραβιάστηκαν.

οποία παρέβη τους κοινοτικούς κανόνες του ανταγωνισμού, όσον αφορά τον κύκλο εργασιών που πρέπει να ληφθεί υπόψη, το γεγονός αυτό δεν δικαιολογεί να διόρθωση του ύψους του προστίμου, τούτο δε ακόμα και αν για το σφάλμα ευθύνεται η επιχείρηση.

(βλ. σκέψη 293)

Επομένως, κατά μείζονα λόγο η αρχή *ne bis in idem* δεν μπορεί να έχει εφαρμογή σε περίπτωση όπου η διαδικασία που κίνησε η Επιτροπή και οι κυρώσεις που αυτή επέβαλε, αφενός, και η διαδικασία που κίνησαν οι αρχές τρίτου κράτους και οι δικές τους κυρώσεις, αφετέρου, προφανώς δεν εξυπηρετούν τους ίδιους σκοπούς. Πράγματι, στην μεν πρώτη περίπτωση σκοπείται η διατήρηση ανόθευτου ανταγωνισμού στο έδαφος της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ή εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, στην δε δεύτερη η επιδιωκόμενη προστασία αφορά την αγορά τρίτου κράτους. Στην περίπτωση αυτή δεν πληρούται η προϋπόθεση ταυτότητας του προστατευόμενου εννόμου συμφέροντος, που είναι αναγκαία για να μπορεί έχει εφαρμογή η αρχή *ne bis in idem*.

10. Στο πλαίσιο της κατατάξεως των επιχειρήσεων που παρέβησαν το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ σε κατηγορίες με σκοπό τον προσδιορισμό του ύψους των προστίμων, ο προσδιορισμός των κατωφλίων για καθεμία από τις κατηγορίες αυτές πρέπει να παρουσιάζει λογική συνοχή και να είναι αντικειμενικώς δικαιολογημένος.

(βλ. σκέψη 295)

(βλ. σκέψεις 277-281)

9. Αν έχει διαπραχθεί σφάλμα κατά τον προσδιορισμό του ύψους του προστίμου που πρέπει να επιβληθεί σε επιχείρηση η

11. Το Πρωτοδικείο υποχρεούται να δεχθεί ένα αίτημα επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας προκειμένου να λάβει υπόψη νέα γεγονότα μόνον όταν ο ενδιαφερόμενος διάδικος στηρίζεται σε πραγματικά περιστατικά που θα μπορούσαν να επηρεάσουν αποφασιστικά την επίλυση της διαφοράς και τα οποία δεν μπορούσε να προβάλει πριν από το πέρας της προφορικής διαδικασίας.

Όταν, μετά από απόφαση επιβάλλουσα πρόστιμο σε επιχείρηση που παρέβη τους κανόνες του ανταγωνισμού, εκδίδεται απόφαση αφορώσα άλλες επιχειρήσεις που είχαν μετάσχει στην παράβαση αυτή, τούτο δεν αποτελεί νέο στοιχείο ικανό να ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της νομιμότητας της πρώτης αποφάσεως και, επομένως, δεν μπορεί να αποτελέσει έρεισμα για επανάληψη της διαδικασίας.

Πράγματι, η νομιμότητα μιας κοινοτικής πράξεως πρέπει να κρίνεται σε συνάρτηση με τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που υφίστανται κατά τον χρόνο εκδόσεως της πράξεως. Κατά συνέπεια, αποκλείεται να λαμβάνονται υπόψη, κατά την εκτίμηση της νομιμότητας της πράξεως αυτής, στοιχεία μεταγενέστερα από την ημερομηνία εκδόσεως της κοινοτικής πράξεως. Εξάλλου, η εξέταση της νομιμότητας μιας αποφάσεως πρέπει να πραγματοποιείται, καταρχήν, βάσει των πραγματικών και νομικών στοιχείων που παραθέτουν οι διάδικοι κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας ή/και περιλαμβάνονται στην απόφαση αυτή, γιατί διαφορετικά θίγεται ο παραλληλισμός μεταξύ της —προηγούμενης— διοικητικής διαδικασίας και της —μεταγενέστερης— διαδικασίας δικαστικού ελέγχου, ο οποίος στηρίζεται στην ταυτότητα των πραγματικών και νομικών στοιχείων.

(βλ. σκέψεις 323-326)

12. Όσον αφορά τον προσδιορισμό του ύψους των προστίμων που επιβάλλονται λόγω παραβάσεων των κανόνων του ανταγωνισμού, το Πρωτοδικείο μπορεί να λαμβάνει υπόψη, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, συμπληρωματικά πληροφοριακά στοιχεία που δεν περιλαμβάνονται στην προσβαλλόμενη απόφαση, σε σχέση με τις αιτιάσεις που προβάλλει ο προσφεύγων διάδικος. Εντούτοις, δυνάμει της αρχής της ασφαλείας δικαίου, η δυνατότητα αυτή πρέπει να περιορίζεται, καταρχήν, στον συνυπολογισμό πληροφοριακών στοιχείων προγενέστερων της προσβαλλομένης αποφάσεως τα οποία η Επιτροπή θα μπορούσε να γνωρίζει όταν έλαβε την απόφασή της. Μια διαφορετική άποψη θα οδηγούσε το Πρωτοδικείο να υποκαταστήσει τη διοίκηση για να εκτιμήσει ένα ζήτημα το οποίο αυτή δεν έχει ακόμη κληθεί να εξετάσει, πράγμα το οποίο ισοδυναμεί με καταπάτηση των αρμοδιοτήτων της και, γενικότερα, με προσβολή του συστήματος κατανομής των αρμοδιοτήτων και της θεσμικής ισορροπίας μεταξύ της δικαστικής και της διοικητικής εξουσίας.

(βλ. σκέψη 327)